

IV. Raport techniczny

Przystępność i użyteczność raportów szkolnych z pilotażowej edycji monitoringu karier absolwentów w oparciu o dane rejestrowe. Podsumowanie pierwszego etapu badania z użytkownikami

Lipiec 2022

Autorzy:

Tomasz Płachecki
Bartłomiej Płatkowski
Jędrzej Stasiowski
Małgorzata Kłobuszewska
Grzegorz Humenny

Wzór cytowania:

Płachecki T., Płatkowski B., Stasiowski J., Kłobuszewska M., Humenny G. (2022)

„IV. Raport techniczny. Przystępność i użyteczność raportów szkolnych z pilotażowej edycji monitoringu karier absolwentów w oparciu o dane rejestrowe. Podsumowanie pierwszego etapu badania z użytkownikami”.

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych

ul. Górczewska 8

01-180 Warszawa

tel. (22) 241 71 00; www.ibe.edu.pl

Egzemplarz bezpłatny

Raport powstał w ramach projektu Monitorowanie losów absolwentów szkół zawodowych - etap II realizowanego w ramach działania 2.15. Kształcenie i szkolenie zawodowe dostosowane do potrzeb zmieniającej się gospodarki II osi priorytetowej Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój (PO WER).

1 Wprowadzenie

1.1 Raporty szkolne

Monitoring karier absolwentów publicznych i niepublicznych szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych to nowe zadanie powierzone ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania na podstawie Ustawy z dnia 25 lutego 2021 r. o zmianie ustawy Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw ([Dz.U. 2021 poz. 619](#)). Monitoring jest prowadzony w celu zapewnienia informacji na temat przebiegu karier absolwentów na potrzeby prowadzenia polityki oświatowej państwa na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

Raporty są przygotowywane na podstawie danych pozyskiwanych corocznie przez Informatyczne Centrum Edukacji i Nauki (ICEiN) z publicznych rejestrów. Monitoring opiera się na danych dotyczących nauki w systemie oświaty (dane z Systemu Informacji Oświatowej), uzyskiwania dyplomów i świadectw/certyfikatów (dane Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych), kontynuacji nauki na studiach (dane Ośrodka Przetwarzania Informacji nadzorowanego przez ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego i nauki) oraz aktywności na rynku pracy (dane Zakładu Ubezpieczeń Społecznych). Zakres danych wykorzystywanych do monitoringu, okresy ich przechowywania oraz wymogi związane z anonimizacją danych wykorzystywanych do analiz zostały ściśle określone w przepisach.

Pozyskiwane dane są przetwarzane, łączone i anonimizowane przez ICEiN. Analizy i sporządzane automatycznie raporty są projektowane i przygotowywane przez Instytut Badań Edukacyjnych (IBE), który prowadzi również badania karier absolwentów oparte na danych sondażowych oraz jest odpowiedzialny za dalszy rozwój systemu monitoringu.

Oprócz raportu ogólnopolskiego oraz publikacji tematycznych, wyniki monitoringu są przedstawiane także w raportach sporządzanych dla poszczególnych szkół. Dotyczą one absolwentów danej szkoły z danego rocznika. Pierwsze raporty opracowano na podstawie danych z I edycji monitoringu dla absolwentów szkół kształcących zawodowo, kończących naukę w 2020 roku - raporty prezentują sytuację absolwentów niespełna po roku od ukończenia przez nich nauki. Raporty udostępniono szkołom w SIO, w sferze dla zalogowanych użytkowników, w lipcu 2022 roku. W kolejnych edycjach monitoringu IBE będzie wprowadzać nowe typy raportów oraz modyfikować i rozszerzać ich zakres. W drugiej edycji monitoringu zaplanowano wprowadzenie raportów dotyczących sytuacji absolwentów liceów ogólnokształcących oraz rozwinięcie raportów dla rocznika 2020, tak aby opisywały ich sytuację na przestrzeni 2 lat od ukończenia nauki.

1.2 Cel badania

Głównym celem pierwszego etapu badania jakościowego z udziałem użytkowników raportów szkolnych było uzyskanie wskazówek dotyczących:

- sposobu prezentacji wyników w pilotażowych raportach szkolnych,
- zakresu zestawień, które warto przedstawić w raportach z kolejnych edycji monitoringu opartego na danych administracyjnych.

Badanie dotyczyło ponadto sposobów przyszłego wykorzystywania przez szkoły wyników przedstawianych w sporządzanych na ich użytek raportach.

1.3 Metoda i respondenci

Podsumowanie opiera się na informacjach uzyskanych podczas 12 spotkań roboczych z dyrektorami szkół ponadpodstawowych. Spotkania były prowadzone przez badaczy z IBE. Oprócz prowadzących, w rozmowach brało udział od 1 do 3 rozmówców. Poza dyrektorami byli to nauczyciele lub doradcy zawodowi z poszczególnych szkół – przeważnie zajmujący się zbieraniem informacji o losach absolwentów lub korzystający z tych informacji. Łącznie w wywiadach uczestniczyły 22 osoby, nie licząc prowadzących. Dobór uczestników miał charakter dogodnościowy. Do udziału zostali zaproszeni dyrektorzy szkół wskazani przez kuratorów z dwóch województw oraz przez doradczynię zawodową pracującą w IBE. Wszystkich uczestników wyselekcjonowano jako osoby zainteresowane zagadnieniami badania losów absolwentów. Można zatem zakładać, że grupa dyrektorów objętych badaniem była ponadprzeciętnie zainteresowana monitoringiem karier absolwentów (prawie wszystkie szkoły, których dyrektorzy wzięli udział w wywiadach, prowadziły monitoring losów absolwentów również we własnym zakresie). Jednak wśród rozmówców znalazły się również osoby mało zainteresowane tym zagadnieniem, co pozwoliło poznać szersze spektrum opinii na temat opracowanych raportów.

Każdy wywiad zaczynał się od przedstawienia systemu monitorowania oraz jego zalet i ograniczeń.¹ Następnie badacze prezentowali uczestnikom fragmenty raportu dotyczącego absolwentów z rocznika 2020 uczęszczających do szkoły należącej do zespołu, którego dyrektor brał udział w wywiadzie.

Podczas 12 spotkań prezentowane były raporty dla techników, a w przypadku jednego dla branżowej szkoły I stopnia (BS I). Zakres raportów dla obu typów szkół jest podobny. Dodatkowym elementem raportów dla techników są informacje o podejmowanych przez absolwentów studiach. Ponadto w przypadku techników liczba absolwentów była większa niż w przypadku BS I, w związku z tym dla pierwszego typu szkół rzadziej zdarzało się, że część wyników nie mogła zostać zaprezentowana ze względu na zbyt małą liczbę absolwentów. W raportach przyjęto bowiem zasadę, zgodnie z którą grupa, dla której przedstawiany jest dany wynik musi liczyć co najmniej 10 osób.²

Na prezentowanych slajdach przedstawiano większość wykresów i tabel z raportu dla danej szkoły. Slajdy zawierały także zaczerpnięte z raportu fragmenty wprowadzenia oraz opisy niektórych wyników. Przy poszczególnych wynikach badacze zadawali pytania służące ustaleniu czy zastosowany sposób prezentacji zapewnia zrozumienie wyniku oraz pytania dotyczące zakresu i przydatności prezentowanych wyników. Zadając pytania, badacze kierowali się scenariuszem oraz informacjami uzyskanymi podczas wcześniejszych wywiadów z użytkownikami raportów.

Część uwag zgłaszanych przez respondentów była uwzględniana w trakcie realizacji badania. Dzięki temu uczestnicy kolejnych wywiadów odnosili się do wersji już zmienionej.

¹ W skróconej formie informacje te są zamieszczane w raportach szkolnych.

² Zasada ta służy zapewnieniu anonimowości respondentów.

Wywiady i warsztaty odbyły się w okresie od 24 maja do 21 czerwca 2022 roku.

1.4 Wykorzystanie wniosków

Prawie wszystkie wnioski dotyczące sposobu prezentacji wyników zostały uwzględnione już w pierwszej edycji raportów szkolnych. Sugestie odnoszące się do zakresu prezentowanych w raportach informacji zostaną rozważone przy planowaniu prac nad kolejną edycją oraz nad rozwojem systemu monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych w oparciu o dane rejestrowe.

2 Wnioski

2.1 Sposoby prezentacji wyników na wykresach i w tabelach

2.1.1 Kolorystyka wykresów

Pierwsi respondenci zwrócili uwagę na potrzebę zastosowania na wykresach bardziej zróżnicowanej palety kolorów, żeby ułatwić czytelnikom przyporządkowanie kolorów do podanych w legendzie wartości [W1³]. Propozycja została uwzględniona. Po zmianie palety barw, kolory wykresów nie budziły zastrzeżeń ze strony kolejnych użytkowników, z wyjątkiem jednego wskazania, dotyczącego trudności z rozróżnieniem dwóch spośród kolorów zastosowanych na wykresie warstwowym, prezentującym sytuację edukacyjno-zawodową absolwentów w poszczególnych miesiącach roku zakończenia nauki [W5].

2.1.2 Zastosowanie tabel

Wśród respondentów powtarzała się opinia, że informacja o statusie edukacyjno-zawodowym absolwentów w podziale ze względu na wyuczony zawód będzie bardziej czytelna, jeżeli zostanie przedstawiona nie tylko w tabeli, lecz również na wykresie [W1, W3, W4]. Sugestia została uwzględniona.

Ponadto jeden z respondentów zaproponował pokolorowanie odpowiednich wierszy tabel, opisujących sytuację edukacyjno-zawodową absolwentów, zgodnie z kolorami zastosowanymi na wykresach prezentujących te same informacje [W10]. Miałoby to ułatwić czytelnikom powiązanie wartości podawanych w tabelach z polami przedstawianymi na wykresach. W pierwszej edycji uwaga nie została wprowadzona. Żeby wartości w tabelach pozostały widoczne, konieczne byłoby zastosowanie jasnych kolorów, które mogłyby się okazać niewystarczająco skonstrastowane.

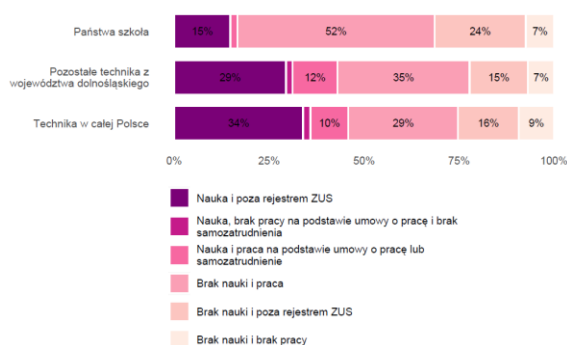
³ W nawiasach kwadratowych podano numery wywiadów, z których pochodzi dana informacja lub wniosek.

2.1.3 Wartości wskaźników

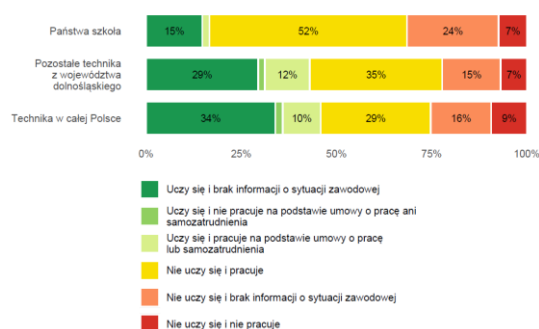
Początkowo zastosowane nazwy poszczególnych statusów opisujących sytuację edukacyjno-zawodową absolwentów⁴ nie były wystarczająco zrozumiałe. Dla respondentów niejasna była na przykład różnica pomiędzy wartościami „brak pracy” oraz „poza rejestrem ZUS” [W5, W6]. W związku z tym nazwy statusów zostały zmienione. Ostatecznie zastosowane nazwy zamiast odnosić się do „braku informacji w rejestrze ZUS” wskazują na „brak informacji o sytuacji zawodowej”⁵ – wydaje się, że dla użytkowników jest to bardziej bezpośredni komunikat.

Wykresy prezentujące sytuację edukacyjno-zawodową absolwentów w grudniu roku zakończenia nauki – wersja początkowa i wersja uwzględniająca wnioski z badania z użytkownikami

Wykres 1: Status edukacyjno-zawodowy absolwentów Państwa szkoły oraz pozostałych szkół branżowych województwie i w kraju, w grudniu 2020 roku - ogółem

Wykres 1: Status edukacyjno-zawodowy absolwentów Państwa szkoły oraz pozostałych techników w województwie i w kraju, w grudniu 2020 roku - ogółem

Źródło: Prototypy automatycznych raportów szkolnych

Na wykresie prezentującym podstawę wykonywania pracy początkowo wyróżniono zbyt wiele statusów, przez co okazał się mało przystępny [W5]. Z tego powodu początkowych siedem⁶ wartości zostało zastąpionych czterema⁷. Okazało się wówczas, że dla użytkowników nie jest jasne, co oznacza „inna forma” wykonywania pracy [W10]. W wersji ostatecznej do wartości „Tylko forma inna niż samozatrudnienie i niż umowa o pracę” dodano adnotację „(np. umowa-zlecenie)”.

⁴ „Nauka i poza rejestrem ZUS – Nauka, brak pracy na podstawie umowy o pracę i brak samozatrudnienia – Nauka i praca na podstawie umowy o pracę lub samozatrudnienie – Brak nauki i praca – Brak nauki i poza rejestrem ZUS – Brak nauki i brak pracy”

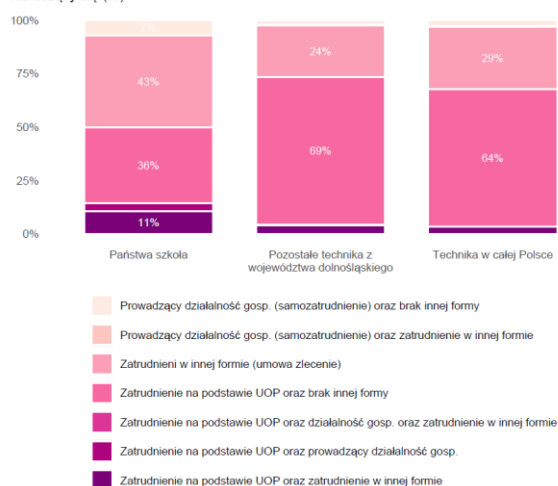
⁵ „Uczy się i brak informacji o sytuacji zawodowej – Uczy się i nie pracuje na podstawie umowy o pracę ani samozatrudnienia – Uczy się i pracuje na podstawie umowy o pracę lub samozatrudnienia – Nie uczy się i pracuje – Nie uczy się i brak informacji o sytuacji zawodowej – Nie uczy się i nie pracuje”.

⁶ „Prowadzący działalność gosp. (samozatrudnienie) oraz brak innej formy – Prowadzący działalność gosp. (samozatrudnienie) oraz zatrudnienie w innej formie – Zatrudnienie w innej formie (umowa zlecenie) – Zatrudnienie na podstawie UOP oraz brak innej formy – Zatrudnienie na podstawie UOP oraz działalność gosp. oraz zatrudnienie w innej formie – Zatrudnienie na podstawie UOP oraz prowadzący działalność gosp. – Zatrudnienie na podstawie UOP oraz zatrudnienie w innej formie”.

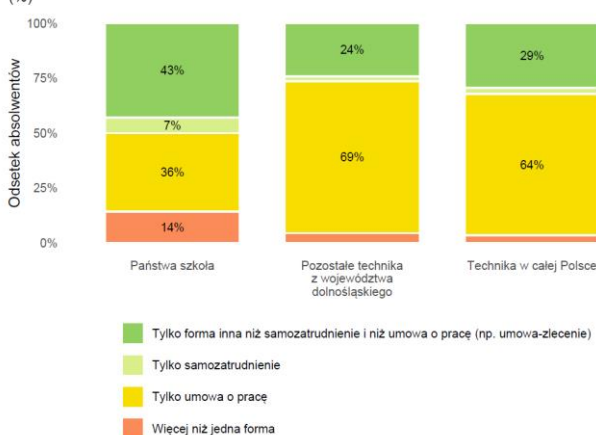
⁷ „Tylko forma inna niż samozatrudnienie i niż umowa o pracę – Tylko samozatrudnienie – Tylko umowa o pracę – Więcej niż jedna forma”.

Wykresy prezentujące formy wykonywania pracy przez absolwentów – wersja początkowa i wersja uwzględniająca wnioski z badania z użytkownikami

Wykres 5: Formy wykonywania pracy przez absolwentów Państwa szkoły oraz pozostałych techników w województwie i w kraju, w grudniu 2020 roku - pracujący nie uczący się (%)

Wykres 6: Formy wykonywania pracy przez absolwentów Państwa szkoły oraz pozostałych techników w województwie i w kraju, w grudniu 2020 roku - pracujący i nie uczący się (%)

Źródło: Prototypy automatycznych raportów szkolnych

2.1.4 Tekstowe elementy wykresów

W pierwszej wersji wykres prezentujący liczbę miesięcy, w ciągu których absolwenci byli zarejestrowani jako osoby bezrobotne w okresie od września do grudnia roku zakończenia nauki, był błędnie rozumiany przez część użytkowników. Na przykład odsetek absolwentów bezrobotnych w ciągu jednego (dowolnego) miesiąca część respondentów interpretowała jako odsetek absolwentów bezrobotnych w pierwszym miesiącu rozpatrywanego okresu (tj. bezrobotnych we wrześniu) [W1]. W celu zapobieżenia błędnej interpretacji, zmieniony został tytuł wykresu⁸ oraz nazwy wartości na osi poziomej.⁹

Elementem trudnym do zinterpretowania na wykresie prezentującym rozkład absolwentów ze względu na to jaką część rozpatrywanego okresu (od września do grudnia roku zakończenia nauki) przepracowali, okazały się ułamki¹⁰ [W3, W6]. Zdaniem niektórych respondentów zamiast ułamków wystarczająca byłaby informacja o tym jaki odsetek respondentów pracował przez cały analizowany okres [W10]. Wniosek został uwzględniony poprzez zastąpienie kategorii wyodrębnionych ze względu na to przez jaki ułamek rozpatrywanego okresu pracowali należący do nich respondenci kategoriami „brak pracy”, „część okresu” oraz „cały okres” (zgodnie z sugestią z W4).

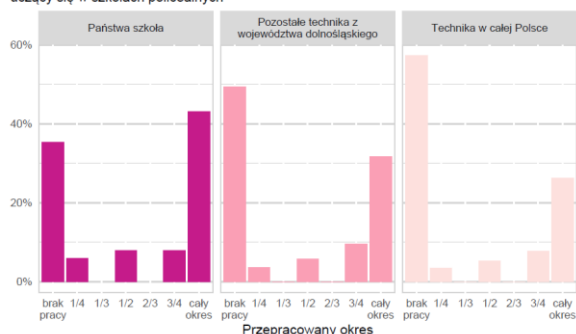
⁸ Zmiana „Odsetek absolwentów (...), którzy byli bezrobotni w poszczególnych miesiącach, w okresie od września do grudnia 2020 roku” na „Odsetek absolwentów (...), którzy byli bezrobotni przez daną liczbę miesięcy, w okresie od września do grudnia 2020 roku”.

⁹ Zmiana: „0 -1- 2-3-4” na „brak bezrobocia – 1 msc – 2 msc – 3 msc – 4 msc”.

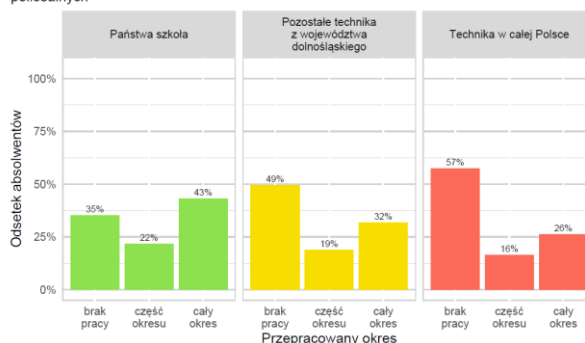
¹⁰ Na osi poziomej umieszczone były wartości: „brak pracy – ¼ - 1/3 – ½ - 2/3 – ¾ - cały okres”.

Wykresy prezentujące okres przepracowany przez absolwentów – wersja początkowa i wersja uwzględniająca wnioski z badania z użytkownikami

Wykres 4: Procentowy udział grup wyróżnionych ze względu na część przepracowanego okresu wśród absolwentów Państwa szkoły oraz pozostałych techników w województwie i w kraju, w okresie od września do grudnia 2020 - nie studiujący ani nie uczący się w szkołach policealnych

Wykres 5: Procentowy udział grup wyróżnionych ze względu na część przepracowanego okresu wśród absolwentów Państwa szkoły oraz pozostałych techników w województwie i w kraju, września do grudnia 2020 - nie studiujący ani nie uczący się w szkołach policealnych

Źródło: Prototypy automatycznych raportów szkolnych

Na wykresie „Odsetek absolwentów (...), którzy byli bierni edukacyjnie i zawodowo przez daną liczbę miesięcy (...)” odsetek przy wartości „0” został błędnie zinterpretowany jako odsetek biernych zawodowo – dlatego, że był najwyższy¹¹ [W10]. Żeby zapobiec takim pomyłkom, etykieta „0” została zastąpiona etykietą „brak bierności”.

W reakcji na zgłoszony przez respondentów brak możliwości odczytania dokładnych wartości z wykresu prezentującego liczbę miesięcy bierności edukacyjnej i zawodowej oraz bezrobocia rejestrowanego, wykres został uzupełniony o etykiety z wartościami (odsetkami absolwentów bezrobotnych przez dany okres).

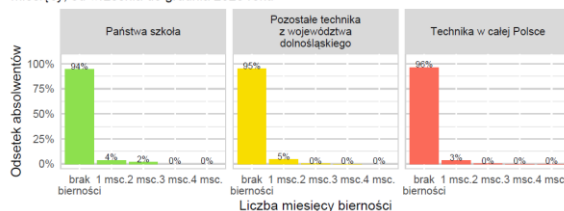
Zgodnie z sugestiami respondentów, żeby ułatwić użytkownikom przyswojenie wyników prezentowanych na wykresach dotyczących okresu pracy, bierności edukacyjno-zawodowej oraz bezrobocia rejestrowanego, do osi pionowej został dodany tytuł „Odsetek absolwentów”.

Wykresy prezentujące bierność edukacyjno-zawodową absolwentów – wersja początkowa i wersja uwzględniająca wnioski z badania z użytkownikami

Wykres 10: Odsetek absolwentów Państwa szkoły oraz pozostałych techników w województwie i w kraju, którzy byli bierni edukacyjnie i zawodowo przez daną liczbę miesięcy, w okresie od września do grudnia 2020 roku

Wykres 10: Odsetek absolwentów Państwa szkoły oraz pozostałych techników w województwie i w kraju, którzy byli bierni edukacyjnie i zawodowo przez daną liczbę miesięcy, od września do grudnia 2020 roku

Źródło: Prototypy automatycznych raportów szkolnych

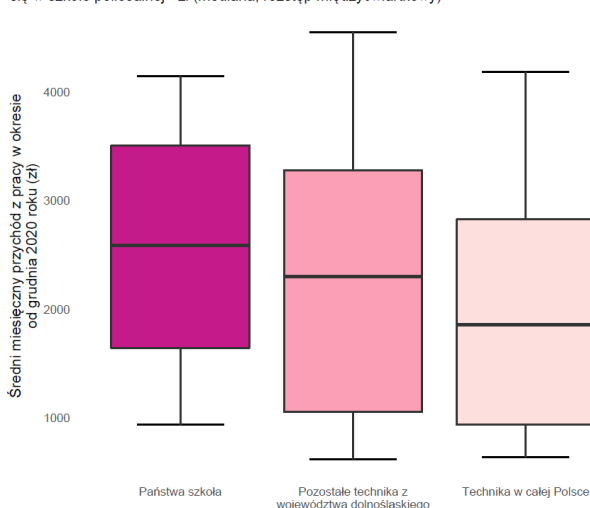
¹¹ W raportach szkolnych jest to powszechne, ponieważ odsetek osób, które doświadczyły bierności edukacyjnej i zawodowo jest wśród absolwentów niewielki.

2.1.5 Wykresy pudełkowe

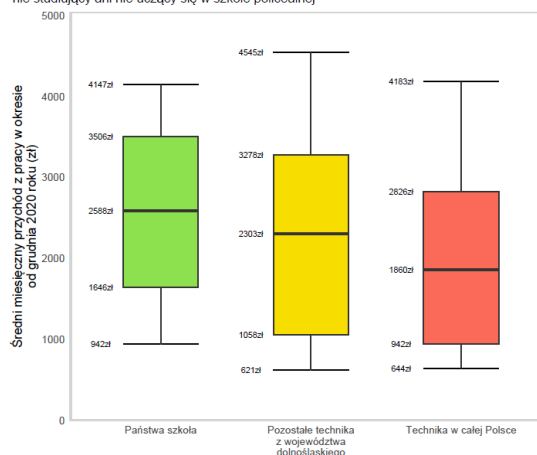
Najtrudniejszymi do zrozumienia elementami raportów okazały się wykresy pudełkowe (boxplot), na których w raportach przedstawiano przychody absolwentów z pracy [W2, W4]. Respondenci zaproponowali szereg rozwiązań zwiększających przystępność tego typu wykresów: poprzedzenie wykresu objaśnieniem [W3, W4, W7, W9], usunięcie z opisu terminu „rozstęp ćwiartkowy”, umieszczenie na wykresie nazw prezentowanych miar (5. i 95. percentyl, 1. i 3. kwartył, mediana) [W12] oraz ich wartości (żeby łatwiej było porównać absolwentów danej szkoły z grupami odniesienia). Wszystkie przywołane uwagi zostały uwzględnione. W raportach przed wykresem prezentującym wyniki dla danej szkoły umieszczono przykładowy wykres z opisanymi poszczególnymi elementami. Zarówno na tym ilustracyjnym wykresie, jak i na właściwych wykresach (prezentujących rzeczywiste wyniki) umieszczone zostały postulowane przez respondentów elementy.

Wykresy prezentujące zróżnicowanie przychodów z pracy uzyskiwanych przez absolwentów – wersja początkowa i wersja uwzględniająca wnioski z badania z użytkownikami

Wykres 6: Miesięczne wynagrodzenie brutto absolwentów Państwa szkoły oraz pozostałych techników w województwie i w kraju, w okresie od września do grudnia 2020 roku - pracujący i nie studiujący ani nie uczący się w szkole policealnej - zł (mediana, rozstęp międzyćwiartkowy)

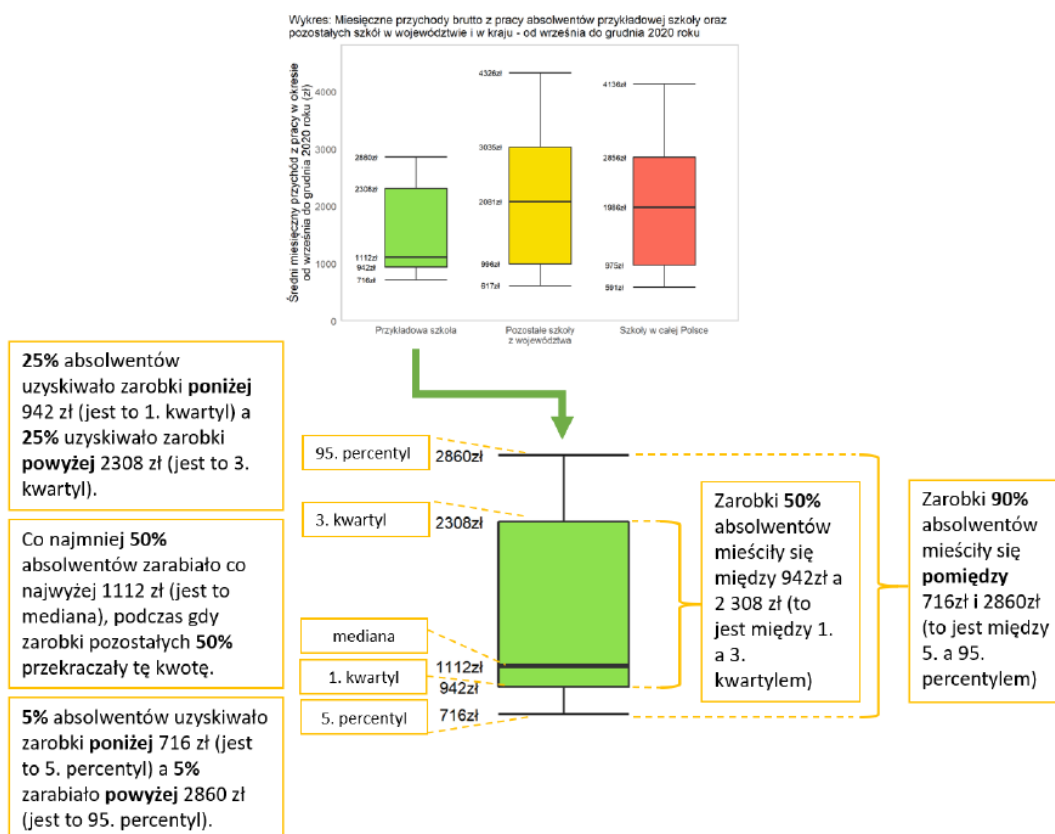
Wykres 7: Miesięczne przychody brutto absolwentów Państwa szkoły oraz pozostałych techników w województwie i w kraju, od września do grudnia 2020 roku - pracujący i nie studiujący ani nie uczący się w szkole policealnej

Źródło: Prototypy automatycznych raportów szkolnych

Wykres objaśniający, dodany do wersji uwzględniającej wnioski z badania

Na poniższej ilustracji opisano sposób prezentowania danych na wykresie typu boxplot wraz z ich interpretacją. Dane na tym wykresie są fikcyjne - służy on tylko objaśnieniu jakiego rodzaju informacji można znaleźć na tego typu wykresach.

Źródło: Prototypy automatycznych raportów szkolnych

2.2 Zakres prezentowanych wyników

2.2.1 Podział absolwentów według wyuczonych zawodów

W obecnej wersji raportu w podziale według zawodów prezentowana jest wyłącznie sytuacja edukacyjno-zawodowa absolwentów w grudniu roku zakończenia nauki. W wywiadach powtarzała się opinia, że przydatność raportu znacznie zwiększyłoby prezentowanie większej liczby wyników w podziale ze względu na wyuczony zawód [W1, W10]. Jako konkretne wskaźniki, które szczególnie warto byłoby prezentować również w takim podziale, respondenci wskazywali te dotyczące dyscyplin, dziedzin (i ewentualnie kierunków¹²) podejmowanych studiów [W7] oraz uzyskiwanych przez absolwentów przychodów z pracy [W10].

¹² W pierwszej edycji raportów przedstawione zostały wyłącznie dyscypliny i dziedziny studiów. Respondenci proponowali również uzupełnienie raportu o informacje czym są te dziedziny i dyscypliny [W7, W8].

Uwaga dotycząca prezentowania wyników w podziale na zawody bądź branże odnosi się zarówno do wyników dotyczących absolwentów danej szkoły, jak i do grup odniesienia, z którymi są zestawiani. Uwzględnienie tego postulatu wymaga zmiany sposobu wyliczania wskaźników wykorzystywanych w raporcie oraz istotnych modyfikacji szablonów raportów. Dlatego zmiany te zostaną wprowadzone najwcześniej w II edycji monitoringu.

2.2.2 Absolwenci szkół tego samego typu jako grupy odniesienia

Respondenci nie kwestionowali przydatności zestawiania wyników dotyczących absolwentów danej szkoły z grupą odniesienia. W obecnej wersji raportów takimi grupami są ogół absolwentów z tego samego rocznika z tego samego typu szkół, z województwa w którym mieści się dana szkoła oraz z całego kraju.

Wśród respondentów przeważała opinia, że najbardziej przydatną grupą odniesienia byłoby absolwenci innych szkół tego samego typu z powiatu, w którym działa dana szkoła [W1]. Respondenci wskazywali, że taka grupa odniesienia byłaby najbardziej porównywalna z absolwentami szkoły dla której przeznaczony jest raport, ponieważ w szkołach z danego powiatu uczy się młodzież, która ukończyła te same szkoły podstawowe, a wielu absolwentów trafia na ten sam lokalny rynek pracy [W3, W4].

Dla niektórych respondentów argumentem za odnoszeniem sytuacji absolwentów danej szkoły do sytuacji absolwentów innych szkół z tego samego powiatu było to, że szkoły te bezpośrednio ze sobą konkurują [W4]. Inni – nie traktując wyników jako podstawy do tworzenia rankingu szkół – wskazywali, że absolwenci innych szkół z tego samego powiatu są zbyt małą liczną grupą, dlatego za bardziej przydatne uznawali prezentowanie w kolejnych raportach porównań z absolwentami z danego województwa. Wskazywali zarazem, że absolwentów danej szkoły należałoby zestawiać z absolwentami szkół kształcących w podobnych zawodach [W7, W10].

Zdaniem części respondentów absolwenci z danego województwa są przydatną grupą odniesienia [W1], natomiast zestawienia z wynikami dla ogółu absolwentów szkół danego typu z całego kraju były przeważnie uważane za mało przydatne. Powtarzała się opinia, że optymalne byłoby zestawianie absolwentów wykształconych w danym zawodzie w danej szkole i w pozostałych szkołach w powiecie [W3, W5] lub w województwie i kraju [W7]. Kraj byłoby potrzebną grupą odniesienia w przypadku zawodów, w których w województwie kształciła się niewielka liczba absolwentów. Padła również propozycja, żeby obszar (powiat, województwo lub kraj) był dobierany w zależności od liczby absolwentów w danym zawodzie [W12].

Najbardziej prawdopodobnym rozwiązaniem, do uwzględnienia w kolejnych edycjach monitoringu, będzie stosowanie warunkowych grup odniesienia, które w zależności od liczby absolwentów w danym zawodzie będą bazować na różnych poziomach agregacji terytorialnej np. w miastach na prawach powiatu będzie to powiat, ale w przypadku rzadszych zawodów lub powiatów ziemskich z niewielką liczbą szkół – województwo lub kraj.

Część respondentów przychyliła się do propozycji zastępowania zawodu branżą, co pozwoliłoby prezentować wyniki dla liczniejszych grup i w szerszym zakresie (ponieważ żeby wyniki zostały przedstawione, grupa musi liczyć co najmniej 10 absolwentów) [W10, W7]. Inni natomiast uważali, że takie rozwiązanie byłoby niewłaściwe ze względu na dużą różnorodność zawodów w ramach poszczególnych branż [W12].

Zdaniem jednego z respondentów, dodatkowo przydatne byłyby informacje o sytuacji absolwentów wykształconych w zawodach, w których dana szkoła nie kształci, jako przesłanka i argument przy podejmowaniu decyzji o ewentualnym wprowadzaniu nowych kierunków kształcenia do jej oferty [W1].

2.2.3 Absolwenci liceów jako ewentualna grupa odniesienia wobec absolwentów technikum

Powtarzała się opinia, że absolwenci liceów nie byłoby właściwą grupą odniesienia dla absolwentów techników. Respondenci wskazywali, że to nieporównywalne grupy, a zestawienia dotyczące kontynuowania kształcenia mogłyby być krzywdzące dla techników [W3, W6].

Ewentualne porównanie z absolwentami liceów z powiatu, w którym się mieści dane technikum, w opinii jednego z respondentów byłoby ewentualnie użyteczne, żeby pokazać uczniom kończącym szkoły podstawowe, że to technikum daje lepsze perspektywy zawodowe bezpośrednio po ukończeniu szkoły (osobom, które nie podejmą studiów) [W7].

2.2.4 Podział absolwentów według płci

Zgodnie ze wskazaniem jednej z respondentek, przydatne byłoby prezentowanie wyników również w podziale ze względu na płeć. Byłoby to użyteczne przy sporządzaniu wniosków o dofinansowanie z funduszy Unii Europejskiej, ze względu na zasadę równości szans i niedyskryminacji.

2.2.5 Ewentualne dodatkowe informacje kontekstowe

Zaproponowano uzupełnienie części dotyczącej uzyskiwanych przez absolwentów przychodów z pracy o informacje na temat przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej oraz płacy minimalnej w rozpatrywanym okresie [W7].

Zaproponowano także uzupełnienie raportów o informację dotyczącą wyników egzaminu ósmoklasisty danego rocznika [W9].

2.2.6 Przekroje czasowe

W raportach najbardziej szczegółowe informacje dotyczące statusu edukacyjno-zawodowego absolwentów, z uwzględnieniem grup wykształconych w poszczególnych zawodach oraz grup odniesienia, przedstawiono według stanu na grudzień roku zakończenia nauki. W ocenie respondentów grudzień jest odpowiednim miesiącem, ponieważ sytuacja absolwentów powinna się już wówczas ustabilizować, w przypadku absolwentów techników można już wtedy zaobserwować m.in. kontynuowanie nauki na studiach [W1, W3, W4, W5, W6, W12]. Należy tylko mieć świadomość, że na sytuację w grudniu wpływa sezonowość zatrudnienia. Na przykład w handlu zatrudnienie jest wyższe, niż w pozostałych miesiącach, w związku ze świętami [W3], z kolei w branży budowlanej niższe [W7].

W raportach przedstawiana jest również sytuacja absolwentów danej szkoły w poszczególnych miesiącach roku kalendarzowego, w którym zakończyli naukę (bez prezentowania jej w grupach wyodrębnionych ze względu na wyuczony zawód i bez zestawiania z grupami odniesienia). Większość rozmówców uznała również taką prezentację za przydatną. Jedna z respondentek proponowała wydłużenie rozpatrywanego okresu, przynajmniej do końca pierwszego kwartału kolejnego roku, ponieważ w marcu studenci są po pierwszej sesji egzaminacyjnej na studiach, której wyniki mogą zmienić ich status [W10]. Zestawienie obejmujące kolejny rok kalendarzowy jest planowane w raportach prezentujących sytuację absolwentów po dwóch latach od zakończenia nauki.

2.2.7 Informacje brakujące

Respondenci wykazywali zrozumienie wobec braku informacji w raportach o pracy i nauce za granicą, zatrudnieniu nieformalnym oraz „nieoficjalnej” części zarobków, spowodowane brakiem danych dotyczących tych zjawisk w rejestrach, na których opiera się monitoring. Podkreślali jednak, że z tego względu sytuacja absolwentów prezentowana w raportach jest mniej korzystna, niż faktyczna [W5, W9, W11].

Respondenci komentowali również ograniczenia danych dotyczących wysokości zarobków. Ograniczenia te wynikają z braku informacji na temat wymiaru zatrudnienia absolwentów. Problem ten dotyczy również systemu ELA¹³. Uwzględnienie tej informacji wymaga wprowadzenia zmian prawnych, które zaplanowano po 2023 roku.

W przypadku szkoły kształcącej w zawodach rolniczych, szczególnie istotnym ograniczeniem jest brak informacji o sytuacji zawodowej z KRUS [W12]. Postulat ten jest zbieżny z planami rozwoju systemu monitoringu - po roku 2024 zaplanowano rozszerzenie zakresu rejestrów wykorzystywanych w monitoringu karier o dane z KRUS.

Podczas wywiadów respondenci wielokrotnie wskazywali, że szczególnie interesujące byłyby dla nich informacje o tym, w jakich zawodach pracują absolwenci poszczególnych kierunków. Obecnie ustalenie tego nie jest możliwe ze względu na brak w dostępnych rejestrach danych na temat wykonywanego zawodu. Rozważanym rozwiązaniem jest natomiast wskazywanie w jakich branżach pracują absolwenci, na podstawie głównego kodu PKD pracodawcy opłacającego za nich składki. To ewentualne rozwiązanie zostało poparte przez respondentów [W2, W3, W10]. Pojawiła się również (pojedyncza) opinia, że informacja na podstawie PKD byłaby wręcz lepsza, ponieważ poziom zawodów byłby zbyt szczegółowy, a ponadto zawody z klasyfikacji szkolnictwa branżowego nie pokrywają się z klasyfikacją zawodów wykonywanych [W7].

Rozwiązanie zaproponowane podczas jednego z wywiadów przez badaczkę, polegające na uzupełnieniu monitoringu opartego na danych rejestrowych o skierowane do absolwentów ankiety, dotyczące aspektów niewidocznych w danych administracyjnych (takich jak praca lub nauka za granicą, praca „na czarno”, nieoficjalne zarobki), zostało pozytywnie przyjęte przez respondentkę [W11].

¹³ Ogólnopolski system monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów szkół wyższych, zaprojektowany i wykonany przez Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy.

Rozważane rozwiązanie zakłada przygotowywanie ankiet przez IBE i przekazywanie ich absolwentom przez szkoły.

2.3 Inne spostrzeżenia i wskazówki dotyczące raportów

Prawie wszyscy respondenci uznali za przydatne wszystkie umieszczone w raporcie wyniki, z wyjątkiem wyników dotyczących absolwentów z całego kraju (ze względu na nieporównywalność tak zróżnicowanej grupy z absolwentami szkoły) oraz wyników przedstawianych na wykresach pudełkowych (ze względu na ich niezrozumiałość w pierwszych wersjach raportów). Tylko dwóch uczestników stwierdziło, że raporty można byłoby znacząco skrócić bez szkody dla ich przydatności¹⁴ [W1, W3].

Opis wyników i wykresy wzajemnie się uzupełniają, oba elementy zostały uznane za cenne [W1, W7, W12].

Respondenci z dwóch szkół zwrócili uwagę, że liczba absolwentów uwzględnionych w raportach jest niższa, niż faktyczna liczba osób z danego rocznika, które ją ukończyły [W3, W7]. Po konsultacjach z ICEiN wydaje się, że najbardziej prawdopodobną przyczyną takich sytuacji jest nie nadanie w SIO przez pracowników szkoły części absolwentów statusu „ukończył szkołę”. W związku z tym raport został uzupełniony o informację, że dotyczy wyłącznie osób, w przypadku których ten warunek został spełniony oraz wskazówkę: „Absolwentami są uczniowie ostatnich klas Państwa szkoły, którym w SIO zakończono przypisanie do oddziału wybierając status ‘Ukończył szkołę’. Ze względu na zapewnienie kompletności danych w kolejnych raportach, ważne jest nadawanie przez szkoły takiego statusu absolwentom do końca roku kalendarzowego, w którym zakończyli naukę”.

Raport powinien zawierać adnotację wskazującą, że może być udostępniany, w całości lub fragmentach, przez szkoły [W1]. Sugestia została uwzględniona poprzez dodanie do raportów fragmentu „Wykorzystanie raportu”. Fragment ten zawiera informacje o udzielanej licencji Creative Commons oraz wzór cytowania.

2.4 Wykorzystanie wyników

W świetle dotychczasowych doświadczeń respondentów, system monitorowania oparty na danych rejestrowych ma przede wszystkim dwie zalety. Pierwszą jest obejmowanie zasadniczo wszystkich absolwentów, podczas gdy część udostępnionych wcześniej szkołom raportów z badań ankietowych CAWI nie zawierała wyników ze względu na niewystarczającą liczbę osób, które wypełniły ankiety [W4, W6]. Drugą przewagą, w stosunku do badań ankietowych, jest brak zakłóceń, które mogą być spowodowane podawaniem w ankietach przez część uczniów nieprawdziwych informacji (jak ujęły to respondentki: odpowiadając na ankiety absolwenci „mówią to co chcą powiedzieć”, „To jest naprawdę

¹⁴ Zdaniem jednego z respondentów [W3] bez większej straty usunięte mogłyby zostać informacje dotyczących okresu pracy, bezrobocia, bierności zawodowej oraz przychodów z pracy i podstawy na jakiej jest wykonywana. Natomiast początkową część raportu (opisującą status edukacyjno-zawodowy oraz kontynuowanie edukacji) uznał za bardzo cenną. Według respondentki [W8] w raporcie zbędne są zarówno informacje przedstawiane na wykresach pudełkowych, jak i te dotyczące bierności edukacyjnej i zawodowej.

bardzo dobry pomysł, żebyśmy widzieli jak te losy naszych absolwentów faktycznie wyglądają. Bo to co oni nam mówią to jest jedna rzecz, a to jak to wygląda...” [W5]).

Pozytywne wyniki prezentowane w raportach prawdopodobnie będą wykorzystywane przez szkoły przy rekrutacji. Respondenci wskazywali, że dadzą przewagę konkurencyjną szkołom, których absolwenci dobrze sobie radzą na rynku pracy [W1]. Część rozmówców uważała wykorzystywanie wyników do porównywania jakości konkurujących ze sobą szkół za nieuniknione i nie dostrzegała w tym problemu [W5, W12]. Zdaniem innych, byłoby to szkodliwe – w związku z tym uznawali za zasadne umieszczanie w raportach adnotacji zgodnie z którą „(...) informacji o losach absolwentów nie można, bez uwzględnienia dodatkowego kontekstu, traktować jako miary efektywności poszczególnych szkół”, a nawet proponowali sformułowanie jej bardziej kategorycznie [W10].

Część szkół będzie wykorzystywała wyniki jako punkt wyjścia do refleksji nad tym jakie aspekty kształcenia uczniów danej szkoły wymagają poprawy [W4]. Wyniki przedstawione w raporcie mogą stanowić wskazówkę na jaki rodzaj przedmiotów położyć większy nacisk. Na przykład zaskakująca informacja, że znacząca grupa absolwentów kontynuuje edukację na studiach humanistycznych, przemawia za zwróceniem większej uwagi na naukę przedmiotów ogólnych [W3]. Wyniki mogą stanowić także wskazówkę dla działań z zakresu doradztwa zawodowego [W12]. Na przykład informacja o podejmowaniu zatrudnienia i uzyskiwanych oficjalnie przychodach (według wiedzy respondenta niższych, niż faktycznie uzyskiwane przez absolwentów) przemawia za położeniem jeszcze większego nacisku na przekonywanie uczniów, żeby nie podejmowali pracy „na czarno” [W5].

Wyniki monitoringu mogą być także przedstawiane Radzie Rodziców, żeby pokazać możliwości jakie mają absolwenci szkoły [W2].

Wyniki monitoringu mogą okazać się ponadto przydatne jako przesłanka przy podejmowania decyzji dotyczących tego w jakich zawodach szkoła oferuje kształcenie (jakkolwiek rozmówcy wskazywali, że oferta szkoły jest silnie zdeterminowana przez trudności z zatrudnieniem nauczycieli) [W2, W4].

W wywiadach zauważono ponadto, że fakt opracowania raportu na temat losów absolwentów nie przez szkołę do której uczęszczali, lecz przez zewnętrzną instytucję (IBE) może zwiększać wiarygodność prezentowanych wyników dla odbiorców (np. kandydatów oraz ich rodziców), którym szkoła będzie je przedstawiała [W1].